

Justitiedepartementet
Grundlagsenheten
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L6@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet *Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende, SOU 2023:12 (dnr Ju2023/00712)*

Statens ansvarsnämnd har granskat Grundlagskommitténs betänkande med utgångspunkt i de intressen som ansvarsnämnden har att beakta. Mot den bakgrunden har ansvarsnämnden endast funnit anledning att kommentera de överväganden och förslag som avser tillsyn över domstolar och domare och ansvarsutkrävande av ordinarie domare (kap. 13 och 14).

Statens ansvarsnämnd kan konstatera att nämndens verksamhet när det gäller domare hittills har kunnat bedrivas självständigt och oberoende, utan några försök till påverkan utifrån. Samtidigt har ansvarsnämnden ingen anledning att invända mot kommitténs resonemang om de principiella problem som är förknippade med att en förvaltningsmyndighet under regeringen fattar beslut om ordinarie domares anställning och övriga rättsställning, och att detta kan utgöra skäl för en reform av den nuvarande ordningen.

Kommittén har föreslagit att en ny och mera fristående Domaransvarsnämnd ska inrättas. Ansvarsnämnden vill i detta sammanhang påpeka att erfarenheterna av de senaste årens praktiska tillämpning visar att de ärenden som rör domare är relativt få och inte sällan av enklare karaktär. Nämnden har dock ingen erinran mot att en Domaransvarsnämnd inrättas med i huvudsak samma uppgifter som den nuvarande ansvarsnämnden. Att genomföra en större systemförändring skulle sannolikt kräva omfattande överväganden. Det kan diskuteras om detta vore motiverat med hänsyn till de få ärenden som kan antas komma att aktualiseras.

När det gäller den närmare utformningen av Domaransvarsnämnden står det klart att ytterligare beredning är nödvändig. De överväganden som kommittén trots allt har redovisat i fråga om sammansättning, nominering, utnämning och entledigande har ansvarsnämnden inga synpunkter på.

Den föreslagna konstitutionella regleringen i RF 11:9 om sammansättningen och i RF 11:16 om riksdagens roll vid entledigande medför utan tvekan en tydligare ställning av oberoende. När det gäller kommitténs syfte att prövningen i Domaransvarsnämnden ska ha en offentligrättslig prägel – till skillnad från en arbetsrättslig prövning av en myndighet med den karaktär av arbetsgivarorgan som Statens ansvarsnämnd sägs ha – är det dock inte alldeles klart hur detta ska uppnås (se betänkandet s. 438). Bortsett från att Domaransvarsnämnden, som en domstolsliknande

Dok.Id 1083019

Postadress	Besöksadress	Telefon	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 31	måndag – fredag 09:00-11:30 12.30-15.00
		E-post: ansvarsnamnden@dom.se	

nämnd, ska kunna hålla sammanträde med båda parter närvarande rör nämligen de frågor som enligt förslaget ska prövas av Domaransvarsnämnden huvudsakligen arbetsrättsliga problemställningar och begreppsdefinitioner. Även i den skiss till författningsförslag som återfinns i bilaga 4 görs uttryckliga hänvisningar till sådana arbetsrättsliga termer som bl.a. avskedande och disciplinpåföljd, definierade i LAS och LOA. Kommittén har visserligen lämnat öppet för att de bestämmelser i LOA och lagen (1994:261) om fullmaktsanställning som gäller ordinarie domare skulle kunna brytas ut och samlas i en ny lag om domstolar och domare (se betänkandet s. 446). Det är dock även med en sådan åtgärd rimligt att anta att bestämmelserna skulle behålla sin arbetsrättsliga karaktär och att tillämpningen av dem i stor utsträckning skulle behöva utgå från befintlig arbetsrättslig prejudikatbildning. Av vad som framgår av betänkandet kommer det också alltså att vara Domaransvarsnämnden som, i den egentliga arbetsgivarens ställe, kommer att fatta det initiala beslutet om avskedande, åtalsanmälan eller disciplinpåföljd. Som kommittén själv konstaterar krävs också relativt ingående överväganden om vilka arbetsrättsliga förfaranderegler som ska överföras till en ny ordning (se betänkandet s. 441). Här kan som ytterligare exempel på sådana förfaranderegler nämnas rätten till överläggning med arbetsgivaren i avskedandeärenden enligt 30 § LAS.

Av det som nu sagts framgår att innebörden och karaktären av Domaransvarsnämndens prövning sannolikt inte kommer att i praktiken avvika på något mera påtagligt sätt från vad som för närvarande gäller i Statens ansvarsnämnd.

Kommittén anser att det bör övervägas om också icke-ordinarie domare ska prövas av Domaransvarsnämnden eller om dessa ska behandlas i annan ordning (se betänkandet s. 442). Prövningarna av frågor om skiljande från anställning skiljer sig åt när det gäller ordinarie domare och icke-ordinarie domare, på grund av bestämmelser i fullmaktslagen och det skydd som ordinarie domare erhåller genom RF. När det däremot gäller disciplinpåföljd och åtalsanmälan sker prövningarna på samma grunder. Intresset av en enhetlig tillämpning i dessa delar talar enligt ansvarsnämnden starkt för att även icke-ordinarie domare bör omfattas av en ny ordning för ansvarsprövning. Det gör också den generella oberoendefrågan, mot bakgrund av att en stor del av den totala dömande verksamheten faktiskt utövas av icke-ordinarie domare.

Den fråga om tillsyn som har närmast relevans för frågan om ansvarsprövningen gäller om JK ska behålla sin anmälningsätt till Domaransvarsnämnden eller inte. I den delen har ansvarsnämnden inga invändningar mot att JK fräntas denna rätt. Förslaget ligger i linje med de bedömningar som kommittén har gjort i den grundläggande oberoendefrågan. En anmälningsplikt som koncentreras till färre aktörer, i det här fallet arbetsgivaren och JO, kan också leda till en effektivare tillämpning och minska risken för att ansvarsfördelningen mellan flera olika myndigheter framstår som oklar.

I handläggningen av ärendet har deltagit ordföranden i Statens ansvarsnämnd, justitierådet Anders Perklev, och sekreteraren, hovrättsrådet Jens Wieslander.

På ansvarsnämndens vägnar

Anders Perklev

Jens Wieslander